

ถอดบทเรียนศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ปี 2564

อำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร

ชื่อศูนย์ : ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร

สินค้าหลัก : ผักปลอดภัย

สถานที่ตั้ง : บ้านบึงนาราง หมู่ที่ ๑ ตำบลบึงนาราง อำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร

พิกัด : X ๖๒๒๓๒๘, Y ๑๗๙๐๔๒๘

ประเด็นการถอดบทเรียน : การทำเกษตรปลอดภัย

๑. ประวัติความเป็นมาของเกษตรกรต้นแบบ

เกษตรกรต้นแบบประจำศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอำเภอบึงนาราง ชื่อ นายพงษ์เดช ศรีนาราง อายุ ๕๗ ปี ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ ๙๖/๑ บ้านหนองตราสิงห์ หมู่ที่ ๒ ตำบลบึงนาราง อำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร

เดิมเกษตรกรต้นแบบประกอบอาชีพทำนา ทำการเกษตรเชิงเดี่ยว เนื่องจากเกิดภาวะฝนทิ้งช่วง เป็นเวลาหลายปี ทำให้ผลผลิตที่ได้ลดลง รายได้ลดลง แต่รายจ่ายและภาระหนี้สินยังคงเท่าเดิม จึงปรับเปลี่ยนวิธีการผลิต โดยเปลี่ยนมาทำการเกษตรผสมผสาน ปลูกพืชหลากหลาย ทำให้มีรายได้หลายช่องทาง ต่อมาพบปัญหาการใช้สารเคมีในพื้นที่ ส่งผลเสียต่อร่างกาย อีกทั้งคนในชุมชนซึ่งเป็นผู้ผลิตสินค้าการเกษตรไม่ยอมบริโภคผลผลิตของตนเองเพราะกลัวปัญหาเรื่องสารเคมีตกค้างในร่างกาย จึงลองปรับเปลี่ยนมาปลูกพืชผักปลอดภัย และชักชวนเกษตรกรในชุมชนที่สนใจการทำเกษตรปลอดภัยมารวมกลุ่มกันผลิตและจำหน่ายสร้างรายได้ต่อไป

๒. ประวัติความเป็นมาของ ศพก.

พื้นที่อำเภอบึงนารางประสบภาวะฝนทิ้งช่วงและภัยแล้ง ส่งผลให้น้ำที่ใช้เพื่อการเกษตรไม่เพียงพอต่อการเพาะปลูกของเกษตรกร และยังเกิดโรคและแมลงระบาดส่งผลทำให้ผลผลิตทางการเกษตรได้รับความเสียหาย สิ่งที่ตามมาคือราคาผลผลิตตกต่ำและไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด และปัญหาการใช้สารเคมีในพื้นที่จำนวนมาก เกษตรกรซึ่งเป็นผู้ผลิตสินค้าการเกษตรไม่ยอมบริโภคผลผลิตของตนเองเพราะกลัวปัญหาเรื่องสารเคมีตกค้างในร่างกาย ทำให้มีการแบ่งแยกสินค้าส่วนที่จะนำไปจำหน่ายกับส่วนที่เก็บเอาไว้บริโภคเอง เพราะสาเหตุนี้เองจึงมีความจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธีการปลูกพืชผักให้ปลอดภัย สามารถบริโภคได้อย่างมั่นใจ ทั้งเกษตรกรผู้ปลูกและผู้บริโภค จึงเริ่มมีการรวมกลุ่มเกษตรกรที่มีความสนใจปลูกผักปลอดภัย เริ่มต้นจากการปลูกเพื่อบริโภคในครัวเรือน ต่อมาเริ่มมีการปลูกพืชผักปลอดภัยเพื่อจำหน่ายในพื้นที่และตลาดค้าส่งในกรุงเทพมหานคร

๓. แรงจูงใจในการทำเกษตรปลอดภัย

เนื่องจากเกษตรกรของอำเภอบึงนารางประกอบอาชีพทำนาเป็นส่วนใหญ่ โดยมีพื้นที่ปลูกข้าวทั้งหมด ๘๒,๙๖๗ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๔๘% ของพื้นที่การเกษตรทั้งหมด จากการสำรวจของมูลพบว่าเกษตรกรมีการทำนาอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี ส่งผลให้เกิดปัญหาดินเสื่อมคุณภาพและโรคแมลงศัตรูข้าวระบาดอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกษตรกรมีการใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชเป็นจำนวนมาก ทำให้เกษตรกรมีต้นทุนการผลิต

สูงและผลผลิตไม่ได้คุณภาพ เกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ได้เล็งเห็นความสำคัญในการลดต้นทุนการผลิต โดยการปลูกพืชแบบผสมผสานและทำการเกษตรแบบปลอดภัย เพื่อลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน อีกทั้งยังลดการใช้สารเคมีที่เป็นอันตรายต่อร่างกายอีกด้วย ซึ่งได้ดำเนินการจัดทำแปลงสาธิตการปลูกพืชแบบผสมผสานและทำการเกษตรแบบปลอดภัย ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) เพื่อเป็นต้นแบบการผลิตให้กับเกษตรกรในพื้นที่ต่อไป

๔. วิธีการดำเนินงาน

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอำเภอบึงนาราง จังหวัดพิจิตร มีวิธีดำเนินงานเพื่อมุ่งเน้นการลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มคุณภาพผลผลิต โดยมีขั้นตอนดังนี้

๑) ส่งเสริมการปลูกพืชฤดูแล้งทดแทนนาปรัง เพื่อตัดวงจรการระบาดของโรคแมลงศัตรูข้าวและปรับปรุงบำรุงดิน

๒) ใช้การป้องกันกำจัดศัตรูข้าวแบบผสมผสาน

๓) ส่งเสริมการใช้ปุ๋ยลดต้นทุนการผลิต โดยการใช้อยู่อินทรีย์ และปุ๋ยเคมีตามค่าวิเคราะห์ดิน

๔) ใช้ระบบการผลิตที่ปลอดภัยและได้มาตรฐาน GAP

๕) ส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

ปัจจุบันศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอำเภอบึงนาราง มีฐานการเรียนรู้จำนวน ๕ ฐาน ดังนี้

ฐานการเรียนรู้ที่ ๑ การผลิตพืชผักปลอดภัยโดยนายจันทรา แสนโคตร ประธานแปลงใหญ่ (พืชผัก) อำเภอบึงนาราง

ฐานการเรียนรู้ที่ ๒ รวมพลังสร้างมูลค่าจากไร่นาสู่สิ่งแวดล้อม โดย นายบุญโฮม กองสินแก้ว ประธานศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชนอำเภอบึงนาราง

ฐานการเรียนรู้ที่ ๓ การตรวจวิเคราะห์สารพิษตกค้างในพืชผักโดยนางปณิตดา อินทร์สุข เกษตรกรต้นแบบแปลงใหญ่ (พืชผัก) อำเภอบึงนาราง

ฐานการเรียนรู้ที่ ๔ การจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน โดยนางนารี กมขุนทด เกษตรกรต้นแบบแปลงใหญ่ (พืชผัก) อำเภอ빙นาราง

ฐานการเรียนรู้ที่ ๕ การบริหารจัดการพืชผักและการตลาด โดยนายวีระชัย วงศ์บุตรตะ และนางจำเนียร วงศ์บุตรตะ เกษตรกรต้นแบบแปลงใหญ่ (พืชผัก) อำเภอ빙นาราง

๕. หน่วยงานภาคีเครือข่ายที่สนับสนุนการทำงาน

การดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอำเภอ빙นาราง มีหน่วยงานภาคีที่สนับสนุนการทำงาน ได้แก่ หน่วยงานราชการ เช่น สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดพิจิตร สำนักงานประมงจังหวัดพิจิตร สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพิจิตร สำนักงานสหกรณ์จังหวัดพิจิตร สำนักงานปฎิรูปที่ดิน

จังหวัดพิจิตร สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์จังหวัดพิจิตร สถานีพัฒนาที่ดินจังหวัดพิจิตร สำนักงานเกษตรอำเภอ กลุ่มแปลงใหญ่ เครือข่าย ศพก.ในพื้นที่ กลุ่ม Young Smart Farmer ในพื้นที่

๖. ประโยชน์ที่ได้รับ

- ๑) คนในชุมชนมีพืชผักปลอดภัยไว้รับประทานในครัวเรือนและจำหน่ายสามารถสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน
- ๒) สามารถลดต้นทุนการผลิต โดยการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และปุ๋ยเคมีตามค่าวิเคราะห์ดิน
- ๓) เกษตรกรในชุมชนมีแนวทางการดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง พอกิน พอใช้
- ๔) เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการทำเกษตรปลอดภัยให้กับคนในชุมชน

๗. เป้าหมายการพัฒนาลำดับถัดไป

การสร้างกิจกรรมใน ศพก. เพื่อให้เครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในแปลงเรียนรู้ของ ศพก.หลักและศูนย์เครือข่ายร่วมกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิต สร้างอาชีพและรายได้ให้กับคนในชุมชน

๘. ปัจจัยความสำเร็จ

ด้านสถานที่ ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอำเภอบึงนาราง ตั้งอยู่ใกล้แหล่งน้ำอ่างเก็บน้ำบึงนาราง อยู่ในเขตชุมชน การคมนาคมสะดวก

ด้านวิทยากร ได้รับการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง จากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดพิจิตร สำนักงานประมงจังหวัดพิจิตร สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพิจิตร สำนักงานสหกรณ์จังหวัดพิจิตร สำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดพิจิตร สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์จังหวัดพิจิตร สถานีพัฒนาที่ดินจังหวัดพิจิตร สำนักงานเกษตรอำเภอ เป็นต้น

ด้านเกษตรกร เกษตรกรในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาก่อสร้างอาคารสถานที่ร่วมกันดูแลรักษา และเป็นศูนย์บริการด้านการเกษตรให้กับเกษตรกร จัดประชุมประชาคมเผยแพร่ความรู้จากอินเทอร์เน็ต จัดทำแปลงเรียนรู้ ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง แปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนติดตามสถานการณ์การระบาดของแมลงศัตรูพืช เพาะเลี้ยงขยายพันธุ์สัตว์น้ำ กบ ปลาหมอ กระจายให้เกษตรกรแปลงปลูกผักปลอดภัยโดยระบบการให้น้ำในแบบต่างๆ

๙. สิ่งดีที่คาดหวังไม่ถึง

จากการปรับเปลี่ยนระบบการผลิตพืชจากเดิมที่มีการใช้สารเคมีเป็นหลัก หลังจากปรับเปลี่ยนมาทำการเกษตรแบบปลอดภัย พบว่าคุณภาพชีวิตและสุขภาพร่างกายของคนในชุมชนดีขึ้นจากการลดการใช้สารเคมี

๑๐. ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-๑๙ ที่มีการระบาดอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน ทำให้การขนส่งผลผลิตไปจำหน่ายที่ตลาดในกรุงเทพมหานครค่อนข้างลำบาก เนื่องจากแหล่งรับซื้ออยู่ในเขตพื้นที่เสี่ยงไม่สามารถเดินทางไปส่งผลผลิตได้ ปัจจุบันแก้ไขโดยการจำหน่ายผลผลิตให้กับคนในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง และปรับเปลี่ยนมาจำหน่ายผ่านระบบออนไลน์

๑๑. การขยายผลสู่พื้นที่ใกล้เคียง

ปัจจุบันมีเกษตรกรมาศึกษาดูงานจากอำเภออื่นหรือจากจังหวัดใกล้เคียงอย่างต่อเนื่อง และมีการขยายเครือข่ายศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ ปัจจุบันมีจำนวน ๑๓ เครือข่าย ดังนี้

- ๑) ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน หมู่ ๑ ตำบลบึงนาราง
- ๒) ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน หมู่ ๘ ตำบลบางลาย
- ๓) กลุ่มส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่ หมู่ ๒ ตำบลห้วยแก้ว
- ๔) การเกษตรแปลงใหญ่เตรียมความพร้อมข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ GAP หมู่ ๖ ตำบลแหลมรัง
- ๕) การเกษตรแปลงใหญ่เตรียมความพร้อมข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ GAP หมู่ ๔ ตำบลบึงนาราง
- ๖) ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน หมู่ ๙ ตำบลแหลมรัง
- ๗) ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนบ้านห้วยแก้ว หมู่ ๒ ตำบลห้วยแก้ว
- ๘) วิสาหกิจชุมชนพรหมทอง หมู่ ๘ ตำบลบางลาย
- ๙) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านแปรรูปเกษตรท้องถิ่น หมู่ ๗ ตำบลแหลมรัง
- ๑๐) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตพืชผักปลอดภัย หมู่ ๙ ตำบลแหลมรัง
- ๑๑) Young smart farmer หมู่ ๙ ตำบลแหลมรัง
- ๑๒) วิสาหกิจชุมชนผลิตแปรรูปมะม่วงหาวมะนาวโห่และกระชาย หมู่ ๗ ตำบลโพธิ์ไทรงาม
- ๑๓) ศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน หมู่ ๔ ตำบลห้วยแก้ว